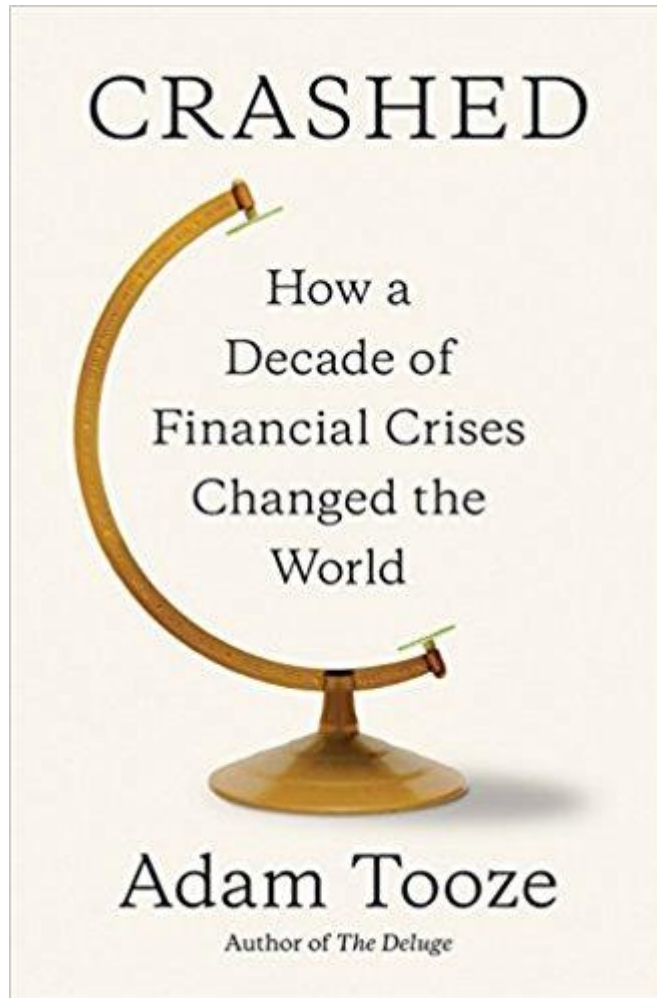

Ekonomi**Bernard Huisman****Om boken *Crashed. How a Decade of Financial Crisis Changed the World***

***Crashed. How a Decade of Financial Crisis Changed the World.* London: Allen Lane, 2018. -706 sid.**

Då den finansiella krisen 2008 blev en världsnöhet förklarade politikerna att den endast skulle beröra USA. Det var en felbedömning med stora konsekvenser.

När den amerikanska banken Lehman Brothers måndagen den 15 september 2008 vidtog de åtgärder som behövdes för en konkurs sa den nederländske finansministern Wouter Bos att ”han inte bekymrade sig”. Bankens konkurs innebar enligt Bos ”ingen allvarlig risk för de nederländska bankerna”.

Bos var inte den enda politikern som trodde att finanskrisen, som yppade sig redan 2007 med nedgång på fastighetsmarknaden i USA, var ett amerikanskt problem. Dagen efter Lehmans Brothers konkursansökan försäkrade bl.a. den amerikanske presidenten Georges Bush jr. i ett tal inför FN i New York att turbulensen på den finansiella marknaden var en ”amerikansk utmaning som måste åtgärdas av den amerikanska regeringen och att den inte var någon sak att handhas internationellt”.

Härmed gav Bush en fullständigt förvänd bild av den finansiella krisen skriver den brittiska historikern Adam Tooze i sin inledning till boken *Crashed. How a Decade of Financial*

Crisis Changed the World. Bush och politiker som Bos som förkunnade att Europa inte skulle beröras p.g.a. Lehman Brothers bankens konkurs begrep inte att de amerikanska och europeiska banker och finansorganen sedan avregleringen på 1980 och -90-talen hade smält samman till en enda storskalig nordatlantisk finansvärld. Flera europeiska banker såsom den enorma Deutsche Bank hade under 2000-talet gått in för handel med amerikanska subprime-lån¹ vilka var lukrativa så länge som priserna på hus steg i USA, men som förr eller senare måste sluta i skräll.

Tygellösheten

Finanskrisen i USA och eurokrisen som började några år senare är också en och densamma kris. Det är den röda tråden i Tooze's *Crashed*. Han har tidigare i boken *The Deluge*² undersökt den nya världsordning som uppstod efter första världskriget. För att förstå hur krisen i den tygellösa nordatlantiska finansvärlden ledde till en svår och utdragen kris i många länder är det nödvändigt att göra en djupdykning i den internationella finansiella ekonomin påpekar Tooze med en gång i sin inledning. Och det är inget löst prat: på ett flertal sidor översköljs läsaren med statistiska fakta, chockartade summor och förkortningar som TAPS (Troubled Asset Relief Program) och EFSF (European Financial Stability Facility). Men lyckligtvis byter Tooze detta ”tekniska och kallblodiga verk”, såsom han själv kallar det, till att omsätta det i de omfattande social-ekonomiska och (geo)politiska konsekvenser som kreditkrisen får i Kina och Fjärran Östern, Ryssland och Östeuropa, USA och i synnerhet i den Europeiska Unionen.

EU reagerade annorlunda på krisen än vad USA gjorde. Medan den amerikanska regeringen under den nyvalde presidenten Barak Obamas ledning och riksbanken Fed. handfast grep sig an kreditkrisen med att ge bankerna lån för en rekapitalisering av dem var EU:s och centralbanken ECB:s (Europeiska centralbanken) åtgärder först tveksamma och halvdana för att till slut bli rent felaktiga.

Sålunda begrep Obama och hans ministrar ganska så snabbt att kreditkrisen inte endast skulle drabba finansvärlden utan också den ”reella” ekonomin och framlade redan 2009 en väl avvägd klassisk keynesiansk stimulanspolitik. Men i Europa, som gärna såg sig som den främste i social jämnlighet tycktes de politisk-ekonomiska beslutsfattarna vara mer inneslutna den i nyliberala ideologin än sina jämnlikar i USA och en stimulering var fullständig utesluten, ett tabu.

Även när kreditkrisen i Europa hade växt över i en utdragen ekonomisk kris, som svepte bort miljontals arbeten och i Spanien ledde till att hundratusentals vräktes från hus och hem, förblev de europeiska politikerna upptagna med att skära ner välfärdsstaten och att minska statsskulden och statens skatteinkomster, skriver Tooze och som för all tydlighets skull lägger till att ha är en ”historiker till vänster”.

Vanföreställningarna

Vid eurokrisens bestridande var det ledarna för Europas starkaste ekonomi, den tyska kanslern Angela Merkel och hennes finansminister Wolfgang Schäuble, som från början angav tonen. Då, i slutet på september 2008 dvs två veckor efter Lehman Brothers bankens konkurs när tre banker på Irland stod vid avgrunden, avvisade Merkel förslaget från Nederländerna och andra europeiska länder och organ att den finansiella krisen i Europa skulle angripas gemensamt med ett entydigt resolut ”Chacun sa merde” (Envar torkar sin skit). Ett och vart land måste

¹ Subprimelån. Ett lånebegrepp som syftar på de lån i USA som riktar sig till osäkra låntagare. Ingen bedömning görs av låntagarens betalningsförmåga. Bakgrunden är en politisk ambition att alla ska kunna äga sin bostad (Ekonomifakta).

² Adam Tooze. *The Deluge. The Great War and the Remaking of Global Order; 1916-1931*. London: Allen Lane, 2014. -644 sid.

självt lösa sina bankproblem. Detta var en grav vanföreställning, är Toozes dom, eftersom finanskrisen var en internationell kris som endast kunde lösas upp internationellt.

Under åren därefter uppkom en andra vanföreställning med långtgående konsekvenser, skriver Tooze. I frånvaron av en europeisk, eller än bättre sagt, en transatlantisk aktion urartade kreditkrisen 2010 i eurokrisen som försatte euron och EU självt i fara. Men dessutom vid bestridningen av eurokrisen blev den allt mindre en strid om det verkliga problemet – banker som kom till korta och vars inre ordning måste återställas – till att allt mer handla om länder med en hög och växande statsskuld såsom Spanien, Portugal och Grekland. För Merkel och Schäuble blev deras eget Tyskland, med sin låga statsskuld, ett osunt högt överskott på betalningsbalansen och en i grunden ”reformerad” arbetsmarknad modellen för Europa.

Även andra europeiska politiker, såsom Jeroen Dijsselbloem ordföranden för Europagruppen och enligt Tooze en buktalande nickedocka åt Schäuble, delade Merkels käpphäst att krympa välfärdsstaten, och som till många ekonomers förtvivlan rättfärdigades med att likställa nationsstaten med ett hushåll.

Därför kom underhandlingarna mellan Grekland och Europagruppen, som enligt Tooze till slut, att allt mindre handla om ”rationell ekonomi” utan kom att behärskas av Merkels och Schäubles ”konservativa ideologi”. Grekland ålades således av trojkan (EU, ECB och IMF) drakoniska åtstramningar som ledde till en hitintills okänd ekonomisk nedgång och ett författigande av en befolkning.

Toozes dom över hur eurokrisen angreps är den hitintills hårdaste. ”En av de värsta självförvållade katastroferna i historien” kallar han bestridandet av eurokrisen: ”I eurozonen har de politiska beslutfattare medvetet jagat in tiotals miljoner av innevånarna i EU i en 1930-talsartad depression”.

NRC Handelsblad (Rotterdam) 14 september 2018. (De zelfverminking van Europa).
Översättning och noter Per-Erik Wentus.